

1978. Maryland

1. Térképi érzékelés, térképtervezés elsősorban a térképvásolás szempontjainak figyelembevételével (színek, jelrendszer, tapinthatóság)
2. Térképészet a fejlődő országokban
3. Óceáni és parti térképezés, különös tekintettel a határvonalak meghatározására, távérzékelésre, helymeghatározási adatokra, automatizált térképkészítésre
4. Távérzékelés, különös tekintettel a meglevő Landsat-rendszerre, a jövő tervei, és alkalmazása a repülési térképek területén
5. Automatizáció a térképészetben, különös tekintettel a felhasználóra, autput-rendszerek kiadására, adatbázisokra és a technológiai cserére

1980. Tokyo

1. Térképek mint az információ terjesztésének eszközei
2. Térképek felhasználása a környezet értékelése szempontjából
3. Nagyvárosok térképi ábrázolása (általános és tematikus térképek)
4. A térképészettel rokon területek új módszereinek alkalmazása
5. Tengeri erőforrások és térképek
6. A korszerű térképész képzés követelményei és tapasztalatai

1982. Varsó

(tervezett)

1. A térképészet elméleti és gyakorlati elvei
2. Új információforrások a tematikus térképészetben
3. Tematikus térképek a regionális és gazdasági tervezés számára
4. A ma használt iskolai atlaszok
5. A tematikus térképészet története

Ormeling, F. J. prof.
a Társulás elnöke

A Nemzetközi Térképészeti Társulás Magyar Nemzeti Bizottságának j e l e n t é s e az 1976—80 közötti kartográfiai tevékenységről*

A magyar nemzeti beszámolóban áttekintést nyújtunk a magyar kartográfia helyzetéről, szervezetéről, térképészettel foglalkozó intézményeiről, a térképész-képzés rendszeréről, a hivatalos térkép-sorozatokról, az 1976—80 között megjelent jelentősebb kiadványokról, és a magyar nemzeti bizottság szerepéről, munkájáról.

Térképészeti intézmények és tevékenységük

Magyarországon a térképészeti tevékenységet a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium keretében működő Országos Földügyi és Térképészeti Hivatal irányítja. Tevékenységi területei:

- földtulajdon és földhasználat szabályozása és térképes, valamint szöveges nyilvántartása
- a földvédelemről való gondoskodás
- a földmérési munkák koordinálása
- a geodéziai alaphálózatok gondozása
- az országos alaptérkép-rendszerek kialakítása
- az oktatási, kulturális és turisztikai térképek kiadásának engedélyezése
- a nemzetközi tudományos és műszaki együttműködés koordinálása
- a szakemberek képzésében való közreműködés
- a szakvállalatok és szakintézmények felügyelete.

A Hivatalon belül a térképészeti feladatokat a *Térképészeti főosztály* látja el. Kidolgozza a térképkiadás

* Készült az ICA—IGU 1980. évi tokiói konferenciája (X.) alkalmából.

irányelveit, kialakítja az állami, alap- és tematikus térkép-rendszert, gondoskodik a földrajzi térképészeti adat-szolgáltatásról, irányítja a térképészeti munkák automatizálását, végzi a földrajzi nevek megállapítását és nyilvántartását, koordinálja a szakterület fejlesztési és kutatási munkáit, közreműködik a szakemberképzésben és részt vesz a nemzetközi együttműködésben.

A nemzetközi kapcsolatok kiterjednek a Geodéziai és Kartográfiai Egyesületen keresztül az IGU és ICA szervezeteiben és rendezvényein való részvételre és különösen jelentős a szocialista országok geodéziai szolgálataival való rendszeres együttműködés. Ez utóbbi során jelenleg együttes munka folyik az 1 : 2,5 milliós Világ-térkép 2. kiadásának előkészítésére, az európai szocialista országok turista-autóatlasa közös kiadására, a KGST országok atlasza összeállítására.

Az OFTH irányítása alá 2 intézet és 3 termelő vállalat tartozik.

Az egyik intézet a Gépiadatfeldolgozó Központ, a földnyilvántartással foglalkozik, a *Földmérési és Térképészeti Intézet* kutatómunkát végez.

A kartográfiai kutatás az intézet Geokartográfiai osztályán folyik. Ugyanitt található a Magyarországon kiadásra kerülő tematikus térképek központi térkép-tára. Az osztályon szerkesztik a nemzetközileg ismert CARTACTUAL folyóiratot és mellékletét a CARTIN-FORM-t.

Az osztály az elmúlt időszakban közreműködött Magyarország Földrajzinév-tára szerkesztésében. A névtár 19 megyei kötetből áll és mintegy 70 000 földrajzi nevet tartalmaz. Térképmelléklete 1 : 150 000 méretarányú. Egyéb névirással kapcsolatos tevékenységei közül említésre méltó még közreműködésük az 1 : 2,5 milliós Világ-térkép megírásai szabályzatának módosításában, a Magyar Világatlasz nem latinbetűs nyelvű földrajzi neveinek átírásában, valamint a tenger alatti objektumok magyar földrajzi neveinek meghatározásában. A Kutató osztály 1977-ben megjelentette a több mint 20 európai szakértő többéves önkéntes tudományos munkája támogatásával készített, két kötetes 12 nyelvű „Több nyelvű Kartográfiai Automatizálási Értelmező Szótár”-t. A szótár 450 fogalmat tartalmaz mintegy 6000 címszóval.

Ugyancsak nemzetközi közreműködéssel készült el 1978-ban 1 : 2,5 milliós méretarányban „Európa Földhasznosítási térképe”. A térkép szerkesztésében 24 ország szakemberei és intézményei vettek részt önkéntes kutatómunkával. A térkép 4 szelvényből áll és 36 földhasznosítási kategóriát tartalmaz.

Az OFTH irányítása alá tartozó földmérési és térképészeti vállalatok végzik az országos jelentőségű földmérési munkákat, ezen belül a nagy- és közepes méretarányú térképekkel kapcsolatos felméréseket és kartográfialást.

A vállalatok közül földmérési feladatai mellett a Kartográfiai Vállalat foglalkozik a földrajzi térképészeti anyagok kiadásával. A vállalat 1979-ben ünnepelte 25 éves fennállását. Kiadványaik a nemzetközi térkép-piacon is ismertek. Legjelentősebbek ezek közül az UNESCO számára készített klímaatlasz-sorozatuk, melynek 3. kötete, Észak-Amerika klímaatlasza, 1979-ben jelent meg.

A beszámolási időszakban a Kartográfiai Vállalat egyik törekvése volt, hogy teljessé tegye az egyre növekvő turizmus kielégítésére autótérkép-sorozatát. Ezért Európa valamennyi jelentős országáról autótérképeket jelentetett meg és elkészítették Európa autó-atlaszát. Együttal Magyarország városairól, valamint a magyar idegenforgalom számára fontos európai városok-ról is készítették térképeket, összesen 28 db-ot.

Az egész időszakot kiöltötte az a jelentős feladat, hogy Magyarországot viszonylag nagy méretarányban, részletesen mutassuk be egységes felfogású térképsorozaton. Ennek jegyében jelent meg valamennyi megye (19 db) 1 : 150 000 ma. térképe. A megyetérképek alapján került kiadásra az ország földrajzi általános térképe is (1 : 300 000). Az egész országot felölelő térképsorozat kiadásával párhuzamosan készülnek a belső turizmus szempontjából fontos magyarországi turista-vidékek korszerű térképei is. 23 ilyen turistatérkép készül, ezen kívül a Dunáról 3, a Tiszáról 2 térkép jelenik meg.

Ugyancsak a turizmus igényeinek jobb kielégítését szolgálja, hogy a leggyakrabban felkeresett turista-területekről (Balaton, Dunakanyar) olyan részletes turista-atlasz is megjelent, amely a területek valamennyi turista szempontjából fontos létesítményét tartalmazza. Az atlaszokat német, ill. lengyel és cseh nyelven is kiadták.

A magyar oktatási reform új követelményeinek megfelelően a Kartográfiai Vállalat megkezdte a jelenlegi iskolai atlaszok átdolgozását. E munka nyomán 1980-ban megjelenik az átdolgozott középiskolai atlasz és a kibővített általános iskolai történelmi atlasz. Ugyancsak megkezdtek egy 45 térképből álló iskolai falitérkép-sorozat készítését is.

Térképész és kutatótevékenység az OFTH szervezetén kívüli szakintézményeknél is folyik. Ezek az állami alaptérképek felhasználásával elsősorban tematikus térképeket készítenek. A teljesség igénye nélkül említésre méltó a Központi Meteorológiai Intézet, a Magyar Állami Földtani Intézet, a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet, a MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, az ELTE Térképtudományi Tanszék, a Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat, a Városépítési Tudományos és Tervező Intézet, a Közúti Közlekedési Tudományos Kutatóintézet tematikus térképészeti tevékenysége.

A tudományos térképezési témaválasztás példájaként az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet fontosabb munkálatait mutatjuk be. Az intézet a beszámolás időszakban foglalkozott Magyarország felszínmozgásos területeinek térképezésével, mérnökgeomorfológiai térképezéssel, a Dunántúli-Középhegység domborzatminősítő térképezésével, általános geomorfológiai és földrajzi térképek készítésével és környezetminősítő térképezéssel.

Ugyancsak a jelentősebb tematikus munkák között tartjuk számon az ELTE Térképtudományi Tanszékén készült 1 : 1 milliós méretarányú Kárpát—Balkán régió metamorfit térképet.

Kartográfia-történettel az ELTE Térképtudományi Tanszékén és a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtárában foglalkoznak.

A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtára a magyar térképtörténeti bizottság javaslatára 12 db régi térkép faksimile változatát jelentette meg, valamint összegyűjtötték az 1900 előtt készült térképekkel foglalkozó magyar tanulmányokat, kiadványokat és az összeállítást eljuttatták az ICA „Térképészeti újítások 1900-ig” feldolgozásához. Miniatúr kiadásban 4 db térképtörténeti tanulmányt jelentettek meg.

Az ELTE Térképtudományi Tanszéke legutóbb Térképészeti tanulmányok sorozatában Karacs Ferenc (1770—1838) térképész és rézmetsző munkásságát feldolgozó tanulmányt jelentetett meg. Ugyancsak a feldolgozó térképtörténeti munkásságát dicséri a „Magyar Térképírás kezdetei” című kiadvány, amely az első magyar térkép, az 1528-ban kiadott Lázár-térkép faksimile nyomatát tartalmazza.

A térképészképzés

Magyarországon felsőfokú földmérőképzés a Budapesti Műszaki Egyetem Építőmérnöki Karának Geodéziai Intézetében és a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Földmérési és Földrendezői Főiskolai Karán (Székesfehérvár) folyik. Középfokú földmérőképzés az ország 5 szakközépiskolájában folyik. A földmérő szakemberek szakterületük igénye szerint kartográfiai képzést is kapnak.

A földtudományi (geológus, geofizikus, meteorológus stb.) és földrajz szakosoknak általános térképészeti ismereteket valamennyi egyetemen és főiskolán oktatnak.

Felsőfokú kartográfiai végzettségű szakembereket az ELTE Térképtudományi Tanszéke képez. A Térképtudományi Tanszéken a hallgatók megalapozott elméleti képzést kapnak és alapos gyakorlati ismereteket, készséget szereznek, melynek alapján önálló térképszerkesztői, bizonyos gyakorlat után pedig vezető munkakört látnak el. Széles körű ismeretekre tesznek szert a területtan, térképészeti matematika, térképszerkesztés, tervezés, rajzolás és sokszorosítás, a térképészeti automatizálás és a tematikus kartográfiai ábrázolás elmélete és gyakorlata, továbbá a térképtörténet terén. Az egyetemet

végzett kartográfus szakemberek probléma nélkül helyezkednek el a magyar térképészeti vállalatoknál, de szívesen foglalkoztatják őket a területi tervezéssel foglalkozó intézmények és földtudománnyal foglalkozó kutatóintézetek is.

Az egyetemet végzett térképész szakemberek tudományos munkásságuk és meghatározott követelmények teljesítése után tudományos fokozatokat nyerhetnek. Az elmúlt 4 évben 5 térképész szakember szerzett egyetemi doktori címet és kettő kandidátusit.

A doktori értekezések:

1. Veszprém megye települései gazdasági fejlettségének feltárása faktoranalízis alkalmazásával — *Kovács É.*

2. A térképi információrács alkalmazása a területi tervezésben — *Hóna Eszter*

3. Atlaszkartográfia, Ciprus atlasza — *J. Caralambusz.*

4. Térképi gazdasági adatszolgáltatás COMAPO-módszerrel — *Draskovits Zs.*

5. Magyarország új nemzeti atlasza — *Szöke-Tasi S.*

6. Cartographic capability of Landsat imagery over Hungary — A space map of the country — *M. C. de Henseler*

Kandidátusi értekezések:

1. A tematikus kartográfia automatizálása — a szemiotika és az információs elmélet a kartográfia elméletében — *Klinghammer István*

2. Komplex tematikus atlaszok — *Papp-Váry Árpád*
A térképkiadó vállalatok igénye alapján, megfontolt előkészítő munka után 1979-ben megindult hazánkban a középfokú kartográfusképzés, az állami középiskolai oktatás keretében. Az itt végzetek térkép-tervezői és -rajzoló ismeretekre tesznek szert. Elhelyezkedésük biztosított és továbbképzésükre is mód van. Megfelelő szakmai gyakorlat után térképész-technikusi minősítést szerezhetnek. Ennek alapján magasabb minőségű követelményű tervezői, illetve ellenőri munkák végzésére is alkalmassá válhatnak.

A térképtudományi tárgyak oktatását tankönyvek és jegyzetek segítik elő. A beszámolási időszakban megjelent kiadványok:

Bakonyi K.—Bardocz L.: Térképtechnológia,

Stegena L.: Térképtörténet,

Klinghammer I.: Térképészet földtudományi hallgatóknak. A szakközépiskolák számára tananyagként jelent meg: *Füsi L.:* Térképészeti földrajz című munkája.

A nem szakemberek térképészeti érdeklődését népszerű ismertetések elégítik ki. Ilyen pl.:

Papp-Váry Á.: „Hogyan készül a térkép” és a „Térképölvasás titkai” című munkái.

Térképrendszerek

Magyarországon a műszaki, a geodéziai, a tervezési, a földnyilvántartási, a földhasználati feladatok térképigényének kielégítésére egységes térképrendszer kiépítése van folyamatban. A térképrendszer az ország egész területére kiterjedő egységes geodéziai alapokon áll, szelvényezsük is egységes. A térképrendszer tagjai:

a) a földmérési térképek közül

— a földmérési alaptérkép (kataszteri) és annak átnevezési térképei: (1 : 2000—1 : 4000 ma.)

— a földmérési topográfiai térkép és a levezetett topográfiai térképek. (1 : 10 000—1 : 100 000 ma.)

b) a földrajzi térképek közül

— a földrajzi általános alaptérképek (1 : 200 000—1 : 1 mill.)

A földmérési topográfiai térképek sorában 1 : 10 000, 1 : 25 000 és 1 : 100 000 méretarányú térképek készülnek. Az 1 : 10 000 méretarányú topográfiai térképek új felméréssel, illetve esetenként a korábbi térképrendszer térképi felújításával készülnek, mivel az ország egész területéről rendelkezésre áll 1 : 10 000 méretarányú térképsorozat. Az 1 : 25 000 és az 1 : 100 000 topográfiai térképek, az 1 : 10 000 új térképek kiadásának ütemében levezetéssel készülnek. A térképrendszer földrajzi elnevezésű térképei 1 : 200 000 és az 1 : 500 000 méretarányú térképek lesznek.

A térképrendszer alaptérképeiből tervezési és tematikus térképészeti célra a térképi munkarészek közvetlen felhasználásával, kevés számszámú munkatérképek is készülnek.

A magyar térképészek társadalmi szervezete, nemzetközi kapcsolatai

A magyar térképészek a Geodéziai és Kartográfiai Egyesületben (GKE) tömörülnek. Az egyesületen belül kartográfiai szakosztály működik. A szakosztály célja a térképészek szakmai ismereteinek növelése, a térképek szakmai és közművelődési szerepének fokozása, a térképészet előtt álló állami feladatok megvalósításának elősegítése.

A szakosztály munkája kétirányú. Egyrészt szervezi a magyarországi belföldi és nemzetközi rendezvényeket, kiállításokat, másrészt irányítja a Nemzetközi Térképészeti Társulás (ICA) működéséhez kapcsolódó magyar tevékenységet.

Az egyesületi rendezvényeken szakmai előadások keretében mód nyílik a kartográfiai kutatómunkák és eredmények szemmel kísérésére, az új technológiák, rendelkezések megismerésére, szakmai vitákra és ünnepi megemlékezésekre. Előadások tartására időnként neves külföldi szakembereket is felkérünk.

A kartográfiai szakosztály és a magyar térképész intézmények együttes munkája nyomán Magyarországon több nemzetközi térképkiállítást és tanácskozást tartottunk. Így 1976-ban „Térképek a mezőgazdaság szolgálatában”, címmel 1977-ben a Geomorfológiai térképek, 1978-ban az ipari és kereskedelmi térképek kiállítását rendeztük meg. Az 1976-os és 1977-es kiállítás alkalmával nemzetközi tanácskozást is szerveztünk. Gondoskodtunk arról, hogy a jelentősebb előadásokat magyar nyelven megjelentessük.

A magyar Geodéziai és Kartográfiai Egyesületnek két neves külföldi kartográfiai szakember is tiszteleti tagja, így: Szaliscsev K. A. szovjet és Ormeling F. J. holland professzor.

A Nemzetközi Térképészeti Társulással a kapcsolatot a Kartográfiai Szakosztály mellett működő Magyar Nemzeti Bizottság tartja. A Nemzeti Bizottság folytatja a levelezést, állítja össze a nemzetközi tanácskozásokra készülő nemzeti beszámolókat, hagyja jóvá a kiküldött előadásokat, a külföldi nemzetközi kiállításokon előkészíti és koordinálja a magyar részvételt.

Jelentős munkája a Nemzeti Bizottságnak, hogy a Nemzetközi Térképészeti Társulás 4 évenként kongresszusára rendszeresen tanulmánykötetet jelentet meg angol nyelven hazai térképészeti eredményeink bemutatására.

A Nemzeti Bizottságon belül a Nemzetközi Térképészeti Társulás felépítésének megfelelően albizottságok működnek. Vezetői a Társulás (ICA) bizottságainak rendes és levelező tagjai.

Az albizottságok képviselőit az alábbi ICA rendezvényeken vették részt:

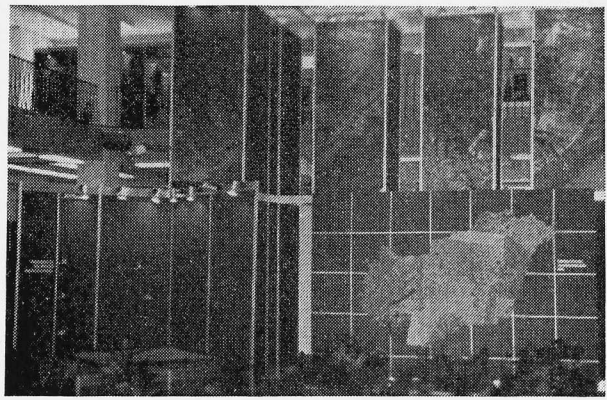
1. Természeti erőforrások térképezése bizottság ülésének előkészítése	1978. Nigéria
2. Térképtechnológiai bizottság	1979. NSZK
3. Térképkommunikáció-bizottság	1977. NSZK
4. Környezetvédelmi atlaszok	1979. Spanyolország

Az albizottságok szakterületükön hozzájárulnak mind a tudományos, mind a kutatói gyakorlat térképkiadói eredményéhez, a magyar kartográfia fejlődéséhez és nemzetközi elismertetéséhez.

Dr. Szőke-Tasi Sándor

Az OFTH szakterületeinek bemutatója az 1980. évi Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállításon

1980-ban, augusztus 19. — szeptember 4. között rendezték meg a 69. Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítást és Vásárt (OMÉK). A legutóbbi ilyen rendezvény 1975-ben volt. A kialakult hagyományoknak megfelelően a kiállításon külön bemutató nyújtott tájékoz-

tatást az OFTH szakterületeinek tevékenységéről, munkájáról, eredményeiről és terveiről. Ez a bemutató a 24. pavilon földszintjén helyezkedett el.

A bemutató fogadótere két részből állt. A külső fogadótér elhatárolta a kiállítási területet attól a tértől, amelyen át az emeletre lehetett felmenni. Az elhatároló fal közepén, az épület főbejáratával szemben volt a tulajdonképpeni kiállítási terület bejárata. Ennek két oldalán elhelyezett, nagyméretű belső építészeti és grafikai, szintvonal szerű térbeli kompozíció vezette be a látogatót a belső fogadótérbe.

A belső fogadótér egyik oldalán egy-két mondatos ismertetés tájékoztatót a kiállítás témáiról: földvédelem-földhasználat, ingatlanvilvántartás, földmérés, térképészet és összefoglalóan a földügyi igazgatás, amelynek szervezetét grafikai kivitelű térképen ábrázoltuk.

A fogadótérnek a bejáratnál szemben levő részén a távérzékelés témakör anyagát helyeztük el.

A következőkben az egyes témák kiállítási anyagát ismertetjük vázlatosan. Ez az ismertetés természetesen csak tájékoztató jellegű lehet, hiszen a színes bemutatót, a kiállítás sajátos hangulatát, a dekoratív virágok hatását, a sok színes fénykép látványosságát érzékeltetni nem tudjuk.

A földhasznosítás-földvédelem témakör „mondanivalóját” az MSZMP XI. kongresszusán elfogadott Programnyilatkozatnak az, a ma már általánosan ismert tézise határozta meg, hogy „A föld a Magyar Népköztársaságban — tulajdoni formájától függetlenül — nemzeti kincs”.

Az első grafikon a földnek, mint nemzeti kincsnek fontosságát érzékeltette, hiszen a 18%-os arányszámmal — az álló- és fogyóeszközök után — a harmadik helyet foglalja el nemzeti vagyonunk értéksorában. A következő grafikonon az 1945. és 1979. közötti időben beállott művelési-változásokat, főleg a termőterület alakulását láthattuk. Ezen időszak alatt 4%-kal nőtt a művelés alól kivett terület és 5%-kal az erdő, vagyis a mezőgazdasági művelés alatt álló terület mintegy 9%-kal csökkent. Ezt követően a bemutató színes fényképekkel nyújtott tájékoztatást az emberi hanyagságból (engedély nélküli szeméttelp, elhagyott tanya, feleslegesen kiszélesített dűlőút, elhagyott építkezési anyagok stb.) és a természet kárt okozó tevékenységéből (erózió, defláció, áradás stb.) keletkezett kártételekről. Itt láthattuk a

